

UNITÁRIUS JÖVEVENDŐ

Egyháztársadalmi, hitéleti és misszói célokat szolgáló lap.

Felelős szerkesztő: Kovács Lajos brassói lelkész-esperes.

Megjelenik minden hónapban. Előfizetési ára Romániában évi 100 lej. Magyarországon évi 4 Pengő. Más országokban ennek megfelelő összeg.

Az unitárius fejedelem.

János Zsigmond erdélyi fejedelem 400-ik születése évfordulója alkalmából.

Az önálló Erdélynek két unitárius fejedelme volt: János Zsigmond és Székely Mózes. Utóbbi pár hónapi uralkodás után 1603-ban elesett a Brassó és Apáca közötti harcban s így egyházi tekintetben nem hagyott emléket maga után János Zsigmondnak, az első erdélyi fejedelemnek azonban elévülhetetlen érdemei vannak unitárius egyházi vonatkozásban is.

1540 július 7-én született Budán, a királyi palotában. Az utolsó magyar nemzeti királynak, Szapolyai Jánosnak és Zsigmond lengyel király leányának, Izabellának volt a fia. Akkor született, amikor a három részre szakadt magyar nemzet már-már feledte reménységét, hogy saját véréből származó uralkodója legyen. Az akkor már beteg Szapolyai János alig élte túl fia születését. De azzal a megnyugtató érzéssel végezhette be földi életét, hogy van örököse, kiből a magyarság nagy reménysége is összpontosult.

A csecsemő János Zsigmondot atyja halála után Magyarország királyává választották. A következő évben az erdélyiek ismerték el fejedelmüknek a tordai országgyűlésen, amit később is kifejezésre juttattak s amellyel mindvégig megmaradtak.

A csecsemő János Zsigmondnak viszontagságos gyermekkor jutott osztályrészül. De a nehéz sorsban is kitűnő nevelést kapott. 8 nyelven beszélt, a zene és egyéb művészetek iránti érdeke nagy mértékben kifejlődött. Vallási tekintetben Fráter Györgynek, a nagyészű barátjának a befolyása érvényesült vele szemben növekedése folyamán. De a vele született felvilágosult gondolkodás utáni vágyat és szabadelvű szellemet az egyoldalú vallásos neveléssel nem lehetett megsemmisíteni benne. Amint öntudata ébredni kezdett és gondolkodása mindinkább önálló irányt nyert, szabadelvű szelleme s a hitigazság iránt való érdeklődése mind jobban utat tört benne. Anyja halála után, 19 éves korában átvette az önálló erdélyi fejedelemség gondjait s ezzel a különböző hitbéli vitatkozások révén a reformáció szelleméhez is mind közelebb jutott, azzal mind jobban meg-

ismerkedett. Maga is az erdélyi vallásos reformáció fokozatainak keresztül ment. Az előtte rendre feltáruló hitigazság fokozatosan megragadta a lelkét. Műveltsége és határozott jelleme elég erőt adott neki ahhoz, hogy a hiteszmék viharzása között tisztán lásson és bátorságot arra, hogy a megismert igazsághoz csatlakozzék. Miként abban az időben annyi embernek, János Zsigmond fejedelemnek a lelke is az unitárius gondolkodásban nyugodott meg. Igen természetes, hogy a meggyőződésévé vált eszme mellett kitartott, azt védelmezte s annak megnyilatkozásaival is erőt adni igyekezett. Példáját a főurak legtöbbször követte, illetve az egykorú történetírók szerint alig volt Erdélyben valamirevaló ember, aki ne az unitárius vallás követője lett volna.

Hogy János Zsigmond fejedelem az unitárius vallásban milyen igazságot látott s az annak érdekében kifejlődött unitárius egyháznak milyen jelentőséget tulajdonított, mutatja az, hogy az unitárius egyház és vallás törvényesítését maga sürgette, mintha halálát közel érezte volna. Életében a megismert vallásos igazságnak s a mindezt legtisztább hitfelfogásnak szabad utat és szabad fejlődést akart biztosítani. 1571-ben halála előtt pár hónappal iktatatta törvénybe a marosvásárhelyi országgyűlés az unitárius vallás szabad gyakorlását.

János Zsigmond fejedelem lelki műveltségét és magas gondolkodását örökre hirdetni fogja a vallás- és lelkiismereti szabadságnak a kihirdetése 1568-ban Tordán, mellyel a kicsiny Erdély az egész világot megelőzte. A történelemből tudjuk, hogy ehhez Dávid Ferencnek a szelleme s általában a tisztult unitárius gondolkodás milyen nagy mértékben járult hozzá.

János Zsigmond fejedelem 1571 márciusában tüdőgyulladás következtében 31 éves korában váratlanul elhunyt. Halálával megszűnt az unitárius egyház hathatós védelme s megkezdődött a vallásos elfogultság s felekezeti érdek üldöző szellemének munkája. Elhomályosult annak a tudatnak az ereje, hogy „a hit Isten ajándéka”, tehát szabad. De megmaradt a János Zsigmond magas szelleme, meggyőződéses unitáriuságának példátadó ereje s általában a vallásos felvilágosodás és haladás győzelmében vetett hit.

János Zsigmond emléke örökre él az unitárius szivekben!

Tisztelet élő nagyjainknak!

Dr. Boros György, nyug. püspök.

(Születése 85-ik évfordulója alkalmából.)

Dr. Boros György nyug. püspök egészen jó testi erőben és szellemi frissességben közelebbről töltötte be 85-ik életévét. Ez alkalomból a családtagokon kívül barátsai és tisztelői közül sokan keresték fel és fejezték ki jókívánataikat, amihez mi is csatlakozunk.

Ez évfordulóval kapcsolatban helyénvalónak tartjuk, hogy a tisztelet érzelmeivel emlékezzünk meg arról a munkás és ma is állandóan dolgozó Főpásztorról, akinek unitárius egyházunknak közel 40 éves története folyamán egyedül jutott osztályrészül, hogy nyugdíjas állapotban rendezze és írásba foglalja emlékeit önmagára és az egyházra vonatkozólag.

Dr. Boros Györgynek az élete 6 évtizeden keresztül az egyház s általában a közügy szolgálatában szakadtlan és fáradhatatlan munkásságban telt el, miről a történelem mond majd igazságos ítéletet.

Amikor tanuló korában a székelykeresztúri unitárius gimnázium falainak továbbépítésénél a nyári szünidő alatt önként kézimunkával segédkezett, már eljegyezte magát arra, hogy egész életét egyháza szolgálatára szenteli. Ugy is lett.

Középiskolai tanulását a székelykeresztúri és kolozsvári unitárius gimnáziumban végezte kitűnő eredménnyel. A lelkes-pályára lépett. Itthoni teológiai tanulmányai után 3 évet továbbtanulás céljából Londonban a Manchester New College nevet viselő ma Oxfordban székelő unitárius teológiai intézetben töltött. Hazaérkezése után pár hónapra 1879-ben a kolozsvári papnöveldeben teológiai tanár lett. A páratlan szorgalmu és nagytudásu Simén Domokos helyét foglalta el. Egyetlen rendes tanára volt az intézetnek. Csaknem az összes fontos teol. tárgyak tanítása a vállára nehezedett. Tanította az ó- és ujszövetségi tárgyakat, a hittant és erkölcsant s szükség esetén másokat is, melyeknek ma külön önálló rendes tanára van. A régi egyházi rendszer

idején az akkor nagy és fontos munkakört jelentő közigazgatási jegyzői tisztelet is betöltötte. Tagja volt Kolozsvár törvényhatósági közgyűlésének, melyet szorgalmasan látogatott s hozzáértő felszólalásaival az ügyeket megoldáshoz segítette. Ezt a sokoldalú és nehéz kötelességet legjobb erejét és határtalan munkabírást látva vetve, nemcsak eredményesen végezte el, hanem munkássága első pillanataitól kezdve az unitárius egyháztársadalom megszervezése érdekében szakadatlanul munkálkodott. Különösen David Ferenc nevének a megismertetéséért, értékének és reformatori jelentőségének a köztudatba átviteléért rajongott.

Dávid Ferencnek a neve 300 esztendőn keresztül homályban volt. Alig merték a meg nem szűnő üldözés szelleme miatt emlegetni. Ferencz József 1868-ban a tordai Zsinaton a sötétségből kiemelte. 1879-ben, ekkor már mint püspök, a székelykeresztúri zsinaton további fényt derített reá, amit még erősített Jakab Eleknek „Dávid Ferenc Emléke“ c. arra az alkalomra megjelent nagyjelentőségű műve. Dávid Ferencnek a nevét és szellemét azonban szélesebb körben, az egyházban és azon túl is, Dr. Boros György tartotta napirenden, az ő egyháztársadalmi munkássága tetté ismertté és megbecsültté. Egyházi életünkben az első egyháztársadalmi szervezet a Dávid Ferenc Egylet volt, melyet a Dr. Brassai Sámuel nevének segítségül hívásával és támogatásával ő hozott létre. A kezdet nehézségeit nagy akaraterővel legyőzte, az egyletet évről-évre továbbfejlesztette, Kolozsvárt és a vidéken nagy lelkesedéssel szólt annak érdekében, valahányszor alkalom nyílt arra.

A Dávid Ferenc Egylet hivatalos lapja, az Unitárius Közlöny az ő szerkesztésében indult útra s közel 40 esztendőn át az ő szerkesztésében lett népszerűvé és közkedvelté, folyton emelkedve példányszámban és növekedve olvasó táborában. Azonkívül éveken át szerkesztette a „Fiatalság Barátja“ c. és a „Nők világa“ c. egyházi lapokat.

A Dávid Ferenc Egylet egykori téli nagyszabásu és fényes estélyei, melyek anyagi gyarapodást is jelentettek évtizedeken át az ő irányítása mellett és szervezése folytán nemcsak az unitárius névnek szereztek tiszteletet, nemcsak az unitárius társadalomnak adtak alkalmat felejtetetlen összejövetelekre, hanem Kolozsvár elő-

Vásároljon az

ELEKES

könyv és papírzetben.

kelő közönségének felekezetre tekintett nélkül kedves találkozó helyei és legsikerültebb mulatságai voltak. Püspöksége idejére esnek azok az irodalmi és művészi estélyek, melyek a püspöki palotában Kolozsvár közönségét szintén felekezeti különbség nélkül olyan sokszor hozták össze művészi élvezetre.

Az Egyetemes Unitárius Lelkészkör gondolata benne fogamzott meg. A lelkesek érdekeinek a védelméért ő hívta életre nem kis akadályok között, ő szervezte meg s mint első elnök harcolt annak biztos alapokra fektetéséért és jövőjéért el nem fáradva, meg nem törve, az ügyet fel nem adva, harcolt bátor szóval, kitartással, élő hittel. Arra nem gondolhatott, hogy az Unitárius Lelkészkör, melyért harcolt s melynek érdekei mellett mindvégig kitartott, tagjainak túlyomó részében pártharcra és erőszakos lépésre is tud szervezkedni s éppen ellene. Gyermekük nem egyszer támadtak már a szülők ellen. Ez történt itt is.

Az Egyetemes Unitárius Lelkészkör az ő elnöklete idején kezdte felkeresni propaganda jelleggel, mindig magas színvonalon álló műsorral, más felekezetek érdeklődését is felkeltve, Erdély több városát: Székelykeresztúrt, Tordát, Dicsőszentmárton, Sepsiszentgyörgyöt, Székelyudvarhelyt, Segesvárt s b. s a tekintélyesebb egyházközségei közül Bölönt, ahol *elnöki megnyitóban* nem egyszer olyan eszméket pengtetett meg, oly gondolatokat röpitett szíjjel, hogy a többi felekezetek tagjai közül is sokan rokonszenvük nyilvánításával sorakoztak a szabad-ívü unitárius gondolkozás mellé, a fővárosi nagy napilapok pedig vezércikkben méltatták az Unitárius Lelkészkörben elhangzott elnöki megnyitó bátor, öntudatos, korszerű emelkedett szellemű hangját.

Dr. Boros György működése előtt az unitárius egyházban nem volt *egyházadalmi élet*, legalább is megszervezve nem. Az ő önfeláldozó munkássága teremtette meg azt s hosszú ideig ő és boldogult nagymiveltségű hitvestársa volt annak a lelke. Első sorban az ő érdemük,

hogy egyháztársadalmilag a Dávid Ferenc Egyelet és Nők Szövetsége ma az egyházi életre nézve áldatosan működik.

Felemlíthetők még e sokoldalú elfoglaltság kiegészítésére termékeny *irodalmi munkásságát*, a sok cikket, felolvasást, füzetet, leírásokat, melyek közül különösen kiemelkedik a nagy erdélyi polihisztornak, Dr. Brassai Samuelnek vaskos kötetben megírt életrajza, kinek tudását és munkásságát, talán éppen unitárius volta miatt, még mindig nem méltányolják eléggé a tudomány képviselői. Azonkívül volt ideje a dékáni, később főjegyzői tiszt ellátására, több ízben püspöki vizsgálatok tartására, tankönyvek írására, stb. Ugy nem fordulhattak hozzá, hogy a munka elől kitérjen. 1900-ban az egyház kiküldetésében hosszabb időt töltött Amerikában, utazásokat téve és felolvasásokat tartva. Résztvett szintén az egyház megbízásából sok külföldi unitárius konferencián, számos barátot szerezve a világ szabad-ívü gondolkozású emberei között magának és az erdélyi unitárius egyháznak.

Három hónap hiján *10 évig volt az unitárius egyház Főpásztora*. A pártérdek türelmetlensége a 3 hónapot nem tudta kivárni. Mielőtt munkássága összefoglalásával, mintegy rövidre fogott emlékirattal, ünnepélyesen elbucsuzhatott volna egyházától, nyugdíjba kellett mennie. De azóta is állandóan irodalmi dolgokkal foglalkozik. Ha valaki szép kerti otthonában felkeresi, könyvek halmaza között találja. Kéziratok sokasága tárul fel előtte. Hisszük, hogy a jövő azoknak hasznát fogja venni. Ennek a fáradhatatlan munkásnak a hanyatló öregkorban is egyházáé, a hité és tudományé a szíve.

A 85 esztendő évforduló alkalmából anélkül mondjuk el ezeket, hogy kimerítő jellemrajzra és megérdemelt méltatásra törekedtünk volna. Hivatottabb tollra várnak ezek. Mi csak az alkalmat használtuk fel a hiányos megemlékezésre. A tisztelet kifejezése s az érdem megbecsülése készített erre. Kovács Lajos.

Nem üres szavak, de tettek beszélnek.

Egyházi életünkben „Medgyes“ minden tekintetben szokatlan, azelőtt ismeretlen változásokat teremtett és honosított meg.

Nincs szándékomban arról elmélkedni, hogy egykori, szép jövőre jogositó szellemi és anyagi nekilendülésünk miként szakadt meg ezen időpont óta. Erre rámutattak több ízben nálam hivatottabb, a helyzetet jobban ismerő és súlyosabb személyiségek.

Ez alkalommal arról a hangnemről akarok megemlékezni, melyet „Medgyes“ nyilvános gyűléseinken

bevezetett és a sajtóban is használ.

Ez a hangnem kétféleképpen nyilvánul meg: szokatlan erőssége s a pártba nem tartozók lebecsülése és megrágalmazása által.

Aki utolsó Főtanácsunkon jelen volt vagy veszi magának a fáradságot, hogy az „U. E.“ utolsó számait elolvassa, diszes példáit hallhatta, illetőleg olvashatja ennek az importált, komolytalan, urinak semmiféleképpen nem nevezhető „medgyesi“ hangnemnek.

Mindenesetre megnyugtatóan szolgál az, hogy

több főtanácsi tag részéről a jogos felháborodás elitelő szava nem maradt el és nyomban tiltakoztak „Medgyes“ legújabb kísérlete ellen.

A felháborodás, azt lehet mondani, általános volt, mert hiszen egyházunk legfőbb törvényhozó testületének régi, hagyományos tekintélyét és komolyágát nem lehet népgyűlési színvonalra és hangnemre lesüllyeszteni.

Ugy látszik, hogy némelyeket a jóakarató figyelemzetésképpen elhangzó tiltakozások nem térítettek józanabb belátásra és folytatják eljárásukat az „U. E.“ oldalain.

Ám tegyék! Minket a jövőben nem érdekel! Válják dicséretére az „U. E.“ szerkesztőségének.

Mi ebben a tekintetben is maradunk régimódiaknak. Olyanoknak, ahogy nagy elődeinktől hallottuk és tanultuk: egymást szerető, kölcsönösen megértő és tisztelő hittestvéreknek.

Fenntartjuk és megőrizzük továbbra is egymás közötti érintkezésünk hangnemében, szavaink és kifejezéseink megválasztásában a testvéri viszonyt.

Megváltozhatatlan meggyőződésünk az, hogy komoly határozatok és nagy dolgok csak rendes és nyugodt lelkiállapotú megbeszélések és tanácskozások folyamán szülehetnek.

Nem hisszük, hogyha erről az alapról letérünk és izgatott, heveskedő magatartást veszünk fel vagy dobhártyát siketítő hangerősségre térünk át, mikor a nagy zajban egymás szavát sem vagyunk képesek megérteni: üdvös dolgot, gyümölcsöző és eredményes munkát tudnánk végezni.

Körülbelül 35 évvel ezelőtt, diákoromban az egyik faluban történt az alábbi eset

Abban az időben hazai földből egy új, egészséges áramat sarjadzott ki: a megújulás és fellendülés éltető szellője. Elterjedt kivétel nélkül vidéken és városban. Mozgalmas és pezsgő élet indult meg nyomában falukon a földmivelői és városokon az ipari és kereskedelmi életben egyaránt.

Kaszinók alakultak, gazdakörök és gazdag népkönyvtárak létesültek mindenfelé nép- és társadalomnevelési célkitűzésekkel.

Az ipari és kereskedelmi élet rohamos fejlődése természetszerűleg új, azelőtt ismeretlen eszméramlatokat vetett felszínre. Egyike volt ezen új eszméknek a társadalmi és szociális kérdések kialakulása és rendezése is.

Ellentétben a fentemlített megújulási áramlattal, ez utóbbi idegen földön született és onnan plántálódott át hozzánk, miután abban az időben az ipari és kereskedelmi foglalkozást is nagyrészt idegen mesteremberek és kereskedők üzték és az ők révén terjedt el nálunk.

Népünk Isten áldotta alaptermészete az, hogy minden új dolog iránt nagyon fogékony. Rajongó és könnyen lelkesülő jellemvonásából adódik ez a körülmény. Többen gondolkodás nélkül követőivé váltak a szociális eszméknek. Tetszett sokaknak újszerűsége, csalóka és hiu fényoldala.

Nagyban hozzájárult kezdetben az eszme téves elterjedéséhez az idegen hirdetőik részéről való szándékos félrevezetés, akik folyton csak a várható jó előnyöket hangoztatták és a kötelező terheket elhallgatták.

Hibát követtek el külföldön járt testvéreink is, akik küiönben ezt a szükséges és hasznos, a megváltozott helyzettel együttjáró eszméáramlatot tévesen értelmezték és úgy adták tovább anélkül, hogy előbb azt átgyurták volna a hazai viszonyoknak, népünk lelki, szellemi és anyagi felfogásának megfelelőleg.

Térjünk azonban vissza a tárgyhoz.

Egy szép szeptemberi vasárnap délelőttjén történt, amit elmondani akarok, az ujonnan alakult gazdakörök egyikében.

Korcsma helyett rendszeren itt gyűltek össze a falu férfitagjai az Istentisztelet elvégzése után. Itt váltottak az emberek egymással baráti szavakat egy heti munkában eltöltött tovollét után. Sokan napilapot és gazdasági folyóiratot olvastak, mások megnézegették a képes-újságok fényképmásolatait, melyek az elmúlt hét kimagasló és nevezetesebb eseményeit rögzítették meg.

Nem hiányzott a társaságból Péter gazda sem komájával János gazdával, aki árva gyermek letére a falu első birtokosai közé küzdötte fel magát. Békés egyetértésben nézegették a „Vasárnapi Ujságot“ és Péter gazda felvilágosításokat adott komájának, miután Isten segedelméből szülői őt iskolába járathatták és irni olvasni tudott.

El-eljárogatott a gazdakörbe mindentudó Pista is, aki megjelenését már azzal feltünőbbé szokta tenni, hogy szélesrenyitott ajtóval és kalappal a fején lépett ide be minden alkalommal. Tulságosan elbizakodott és beképzelt volt, mert ő mesterségét nem falun, hanem városban tanulta. Ott inaskodott és legénykedett. Mindenkinél okosabb volt és többet tudott. Mindent kifogásolt, amit egykori iskolatársai vagy idősebb falubelieik javasoltak és csináltak. Csak az volt a helyes és hibánélküli, amit ő a városban látott és hallott, amit onnan hozott magával.

Többek között azt is úgy találta előkelőnek és rendjénvalónak, ha a bal fületőve viskett, akkor azt feltűnést keltően a fejkörül kicsavart jobb-kezével kell megvakarnia.

Teljesen elvakulttá tette szülőföldieivel szemben az a körülmény, hogy ő párthelyiségekben, szakszervezetekben járt és felvonulásokban résztvett. Ilyen alkalmakkor sok idegen szót hallott, melyeknek igazi értelmét nem igen értette, de azért otthon szüntelenül használta.

Nem egyszer intett le többeket ilyenformán: „Mit tudtok ti, akik itt és ott sem jártatok, falutokon kívül más világot nem láttatok?“

Most is, ahogy a gazdakörbe belépett, kevélyen és mindenki hallatára nagyhangon így szólta oda János gazdának: „Mit néz János bácsi abban az ujságban, nem magának való az! Ugy sem ért belőle semmit és még megfordítva találja tartani!“

„Pista öcsém annyit csak tudunk, hogy az em-

berek nem a fejükön járnak és valahogy kiigazodunk az ujságtartásban," — válaszolt csendesen János gazda.

Ez a fennhéjázó magaviselet és öreg ember letére a mindenki előtt való megszegyenítés attól, aki fia lehetett volna, mélyen megbántotta János gazdát. Rövid töprengés után elhatározta, hogy azzal fog visszafizetni mindentudó Pistának, amivel most megsértette: megtanul idős ember letére írni és olvasni.

Történetesen egyik unoka-csemetéje éppen akkor szeptemberben kezdett iskolába járni.

János gazda minden este a fáradságos napi munka elvégzése után kis unokája mellé ült, megkérdezte tőle a betűk neveit és elnézegette, hogyan írja le azokat. Figyelmesen hallgatta és megjegyezte az egyes szavak kisillabizálását. Titokban természetesen ő is próbálta utánozni a betűk leírását és nem szégyelte unokájával együtt hosszason szótagolgatni a szavakat, míg azok helyes értelmére reájöttek.

A haladás János gazda részéről nagy volt. Karácsonyig már ismerte a kis és nagy betűket. Azokat le is tudta írni. A szavak kiolvasása szótagolva mind jobban-jobban ment, úgyhogy pünköstig egész folyékonyan megtanult olvasni.

Most már elérkezettnek látta az időt, hogy mindentudó Pistának a kölcsönt visszaadja.

Piros pünköst első ünnepnapján, urvacsoraosztás után, mint rendesen, a gazdakör felé tartottak az emberek egy kis tereferére. Közöttük volt János gazda is Péter komájával.

Abban a pillanatban, hogy mindentudó Pista az ő szokásos módján az olvasóterembe belépett, János gazda egy gazdasági folyóirattal kezében felállt helyéről és a következőket mondotta: „Cimborák! Hallgassatok ide egy percig! Érdekes, hogy mit ír ez a lap a műtrágya helyes alkalmazásáról“, és a pár sornyi közleményt fennhangon szépen, folyékonyan, értelmesen felolvasta.

Az emberek mindnyájan elcsodálkoztak, mikor János gazdát olvasni hallották, mert tudták, hogy sohasem járt iskolába. De legjobban elcsodálkozott mindentudó Pista és nagy bámulatában nemcsak a kalapját felejtette el levenni fejről, de a szája is tátva maradt.

Még magához sem tudott térni egészen a nagy meglepetéstől és már János gazda feléje fordult és atyailag ezeket mondotta: „Pista öcsém! Én nem egészen egy esztendő alatt megtanultam írni és olvasni, amivel te olyan nagyra voltál, most te is szerezd meg ennyi idő alatt azt a vagyont, ami nekem van!“

Mindentudó Pista ezek hallatára úgy érezte, hogy minden forog körülötte. Az alaposan visszafizetett megszegyenítéstől arca lángvörös lett és az emberek elfojtott nevetésétől kísérve gyorsan, minden szó nélkül kifordult a gazdakörből.

* * *

Hála a jó Istennek nekünk is voltak és vannak János gazdáink.

A jó unitárius csendben, zajt és feltűnést kerülve dolgozik minden személyi érdek vagy egyéb ellenszolgáltatás elvárása nélkül.

Az egyik hangya serénységével munkálkodik egyházközségének kiépítésében és anyagi gyarapodásának fellendítésében, a másik áldozatkészen alapítványokat tesz ingó vagy ingatlan értékekben. Mindezt teljes szerénységgel cselekszi és nem szereti, ha nevét valamilyen jótéteményével kapcsolatban állandóan a nyilvánosság előtt szellőztetik vagy dobra verik.

Hányan köszönhetjük iskolai tanulmányaink elvégzését testi és szellemi épségben annak, hogy alapítványt élveztünk?

Megfeledezhetünk-e a Berde-cipókról? Lehetünk-e hálátlanok azokkal szemben, akik nekünk vagy a köznek csak jót tettek? Vagy azokról, akik anyagi szegénységük folytán szellemi és fizikai tehetségüket ajánlották fel a köz javára? Hány kulturház, templom és papilak épült fel az ingyen napszámok lelkesült felajánlásából?

Nehezünkre esik, hogy egy ilyen János gazda nevét megemlítsük. Tesszük ezt csak azért, mert személye a múlt őszi főtanácsi gyűlésünkön és az „U. E.“ utóbbi számaiban alaptalan támadásoknak volt kitéve.

Ez a kiváló és önzetlen, munkás atyánkfia a sok közül: Kovács Lajos brassói lelkész és esperes.

Ismert szerénysége visszatart attól, hogy ezen a helyen fáradhatatlan és eredményes munkásságát érdeme szerint méltassuk vagy éppen dicshimnusz zengjünk róla. Megteszi ezt helyettünk az a modern templom és emeletes gyönyörű papilak, melyeket semmiből alig 10 esztendő leforgása alatt derék hiveinek és felhívó szavát meghallgató jó barátainak segítségével mindnyájunk nagy öröme létrehozott.

Elfogultan csodálják ezt a szép alkotást bel és külföldi hittestvéreink egyaránt.)*

Készek vagyunk támogatására sietni legujabb nagy és dicséretes vállalkozásában is, a felekezeti iskola felépítésében.

Kedves unitárius testvérek! Becsüljük meg a közügyért önzetlen dolgozókat. Szeretettel emlékezzünk meg nagy alapítványtevőinkről és hódoló tisztelettel vegyük körül ma élő jöltevőinket, akik ezekben a nehéz időkben jelentős összegeket áldoznak egyházunknak sokszor saját kényelmük és igényeik leszállítása vagy mindennapi kenyerük szűkebbre szabása mellett.

Hogy mit jelent a mai időkben az egyházért áldozni, azt csak az tudja, aki ezt önzetlenül és érdek nélkül cselekszi.

Ha esetleg magunkról megfeledkezve, kísértésbe esnénk, hogy valamelyik társunkat felületesen vagy éppen rosszakaratulag bírálgassuk avagy róla alaptalan dolgot állítsunk, akkor jusson eszünkbe a fenti kis történet mindentudó Pistával és először vessünk számot magunkkal.

Örizzük másról rosszat terjeszteni, ha már jót nem akarunk mondani.

Maradjon a régi jelszó: „Nem üres szavak, de tettek beszélnek!“

P-n.

*) Ezek a személyre vonatkozó sorok, szerző határozott kivánságára maradtak a cikkben. Szerk.

VALLOMÁSOK IV.

Ugy látszik, hogy egyházkormányzatunk egyes tényezőit, akik képtelennek bizonyultak arra, hogy fejlődő és haladó egyházkormányzatot valósítsanak meg, a tények felsorolása sem készíti jobb belátásra. Már pedig amint már kifejezésre is jutott, egyházegyetemünk tán-tán már azzal is megelégednék, ha megtépett erkölcsi és anyagi tökényt, illetve annak maradványait az utókornak meg lehetne menteni. A legnagyobb sajnálattal kell azonban megállapítani azt, hogy az említett „két-három“ egyházi tényező továbbra is föltartóztatatlanul ragadja magával egyéni érdekeinek mentése céljából egyházunknak erkölcsi és anyagi téren végzetesen lejtőre rohanó szekerét.

Borzalmas állapot! Több mint lelkiismeret hiánya! Nemzetkísébségi sorsunkban elbujni ama köpeny alá, hogy amugysem akad faj- és hithű magyar unitárius aki a lejátszódó események ellen tiltakozó szavát egyházunk keretein kívül hallassa és ezen köpeny alatt továbbra művelni a rettenetes erkölcsi és áldozatok emésztő „egyéni érdekek“ kultuszát, ez egyenesen egyházunk végzetes tragédiája! Hiszen, ha vagyoni és erkölcsi téren egyházi életünkben a menetelés ebben az ütemben halad előre és, ha ezt az ütemet — úgy, amint egyik lap kívánja — még dicsérni is fogjuk, egészen bizonyos, hogy öreg korunkra nem lesznek magyar unitárius egyházi problémáink! Nem lesz egy talpalatnyi földünk, sem egyetlen földünk!

Hát lehet ezeket fölajdulás nélkül elhallgatni? Lehet ujjongani és tapsolni, vagy összefogni a vezetők olyan egyeseivel, akik a megbírált dolgok megtörténéseit nemcsak szemrebbenés nélkül bírják viselni, hanem a kibontakozás elődázásával részeseivé szegődnek a bírált műveleteknek? Hát kihez szegődünk? Az elnöklő főgondnokhoz, aki saját szavát az általános emberi nivó által megkivánt mértéken alulinak tekinti az által, hogy vállalt garanciáját nem váltja be?

És milyen lelki erővel tegyenek további erőfeszítéseket kulturházaknak és iskoláknak véres verejtéken szerzett és gyűjtött lejekből való megépítésére lelkesek és világiak a végeken, ha ott, ahol még nagyobb szükség van erkölcsi és anyagi fedezetre, százezrekben té-

kozlódik vagyon és erkölcs egyaránt? Mivel dokumentálja hivének a lelkész a végeken, hogy mindannyian egyházunk fejlődésére törekszünk, tehát ő maga is járuljon hozzá becsületes életével és apró lejeivel eme fejlődéshez? Mivel dokumentáljam ezt én, az egyháztag ha főnt, ahonnan az irányításnak jönnie kellene, irányítás és támogatás helyett ily keserű példákat teremtenek a nagyobbak egyesei? És ha gyermekem iskolába küldésére, ruházatára, avagy gyógyszerre alig-alig tudom előteremteni a szükséges fedezetet, rákényszerült kérésem pedig ilyen merő központi vagyonkezelés után azzal intéztetik el, hogy: „nincs fedezet“, ott, ahol egy év alatt annyi érték retorzió nélkül veszhet el, ahol 24.000 lejek tévedhetnek „saját boritékba“, mialatt én a végeken küzködöm, hogy környezetemet egyházszeregetre, törvény és erkölcsi szteletre birjam rá, hogy egészen össze ne omolják az a most már megbomlott egyháztársadalmi rend, amit elődjeim becsültek és védtek külsőkkel és belsőkkel szemben, hát hogy tudjam ezt viselni lelkész, vagy világi fölajdulás nélkül? Így kérdezik önmagukat lelkesek és világiak.

Nem akarom ismételni a mezőnagycsányi 112,000 lejes ügyet, sem a parkból kivágott és eladott fenyőknek, vagy a 900 véka csős kukoricának, másfél wagon hiányzó és el nem számolt takarmánynak az ügyét, a 13 hold herének és baltacinnak évi 20–30 mázsa össztermését, 120 000 lej fölszámított napszám mellett a területek nagy részének műveletlenül hagyását, az 50 pontos jegyzőkönyvbe fölvevett rendellenességeket stb. stb. csupán ismét megállapítom, hogy miután mindezek napfényt láttak, sőt miután mindezeket két kiküldött bizottság is megállapította s miután a j.f.g.i. elnök tisztségéről lemondott, még akkor is azon lemondást nem elfogadni, fegyelmet nem indítani, hanem módot adni arra, hogy nagyobb körültekintéssel gazdálkodhassa ki magát az egyház pénzén és vagyonán, kérdezem mindezek után és bírálja meg az olvasó tárgyilagosan, személyeskedés és személyi ellenszenv nélkül, sőt ítélje meg rokonszenvvel, de józan és rideg ésszel: helyes-e vagy nem ez az egyházkormányzat?

Ha helyes, akkor rendben van, tapsoljunk; de ha helytelen, legyen annyi kötelesség, — becsület-, és önérték mindannyiunkban, hogy azt bátran mondjuk meg, annak minden következményeivel!

Amidőn az egyik tanácsülésen a 24,000 lej befizetését az elnökség bejelentette s ugyanakkor a jfgi elnök lemondása került napirendre, a mozgalom egyik volt vezetője ismét a védői szerepet vállalta. Hiszen az ilyen események árnyékukat amugysem reá, hanem legfőbb az egyház fejére és magára az egyházra vetik.

A másik volt vezető azonban a visszafizetéssel való bizonyult ténnyel szemben, amiben addig kételkedett, megbotránkozását nem tudván elhallgatni, a tanácsülésen bejelentette, hogy: ezen visszafizetéssel az

Biztosítást a legelőnyösebben az

**Első Románia
Temetést Biztosító**

R. T.-nál köthet
(ezelőtt G. SZÁVA és A. SZÁVA)

**Brassó,
Weiss Mihály-utca 35 szám.**

ügyet nem tekintheti lezártnak és kéri a tanácsot, hogy az se tekintse azt befejezettnek. Ugy látszik meddő hangulattal találkozott megnyilatkozása, mert az ügyben semmi további intézkedés nem történt. Mi ebből a leg-szomorubb tanulság? Ha jövőben valamelyik egyházi tisztviselő, távol áll töllem gyanusítani, de már a történetek után előfordulhat, nem 24,000 lejt, hanem 124,000 lejt fog téves borítékba tenni, másfél éven keresztül kamatmentesen használni, akkor sem történhetik semmi baja, hiszen ha rájön valaki és leleplezi, akkor legfőbb visszafizeti, ha pedig nem, akkor van 124 000 leje. Hát hol van itt az egyházkormányzati morál? Hol van a törvények végrehajtása és betartása? Hol van a főgondnoki eskü? és a főgondnoki garancia? Hiszen emlékezetes, ezelőtt három évvel, az előző egyházkormányzat idején egyik tisztviselőtől, a volt akkori jfgi titkártól az iratait elvették, mialatt szabadságon volt, s azután fegyelmi elé állították, mert az iratok nélkül elszámolni nem tudott, bár készséggel hajlandó volt elszámolni és nem 24.000 lejről, hanem 230 lejről volt szó a fegyelmezés megtörtént és annak belekerült e fegyelmi több mint 10.000 lejébe, pedig csupán szabadságra menvén a 230 lejt nem akarta záratlanul hagyni, de soha meg nem kísérelte, hogy arra azt mondja, hogy: „azt befizette“, amint állította a jfg elnöke.

És hol maradt e kérdésnél a közügyigazgató vádja? Vagy pedig a törvények csak addig törvények, amíg egy sajátos rendszert az egyéni érdekek érvényesülése céljából be lehet telepíteni egyházunkba? Hol marad a főgondnoknak fegyelmi bírósági elnöki fölfogása, ha az ilyen cselekményben sem lát fegyelmit főnforogni?

A jfgi elnök ismételt lemondott és ezuttal fegyelmit is kért önmaga ellen. A tanács állhatatosan kitart álláspontja mellett, amennyiben a lemondást ismét nem fogadta el, sem pedig a fegyelmit nem rendelte el. Pedig tudomásul kellett vennie, hogy „a volt jogtanácsos valóban igazat állított a 24.000 lej leleplezésekor,“ mert az összeg azóta be is folyt a pénztárba. Ennek okait azonban, hogy miért nem rendelte el a Tanács a fegyelmit, később részletesen alkalmam lesz megvilágítani.

Már most megjegyezhetek azonban annyit, hogy „similis simile gaudet.“

A hasonlóságot pedig gyorsan megtalálhatjuk. Hi-

szen tragikus, de valóban így van: Egyik főgondnok garanciát vállalt. Azt nem váltotta be. Másik főgondnok önmaga ellen kért fegyelmit. A főjegyző ellen szintén fegyelmi van kérve. A közügyigazgató, vagyis a közvádló szintén fegyelmi alatt van. Jfgi elnök fegyelmit kért maga ellen.

Csoda-e tehát, ha egyházkormányzati erkölcsünk olyan dekadenciába jutott, hogy ma már a fennemlített ügyek sem képezhetnek elegendő alapot arra, hogy fegyelmit rendeljen el a tanács?

Szomorú, hogy egyházunk történetirója majd annak idején ilyen elborzasztó képet kell, hogy adjon egy magyar valláserkölcsei intézmény egyes vezetőinek erkölcsi fölfogásáról és annak gyakorlatáról. És még elborzasztóbb, hogy mindezek fölött azok, akik érintve érzik magukat, egyszerűen eltekintenek és számukra semmi más nem létezik sem faj, sem egyház, mint az egyéni érvényesülés, még ha az az egyház összeroppadását is vonná maga után..

De rátérek a vallomásokra, beszéljenek helyettem a megcáfolhatatlan tények, és ítélkezzék azok fölött maga az olvasó.

Emlékezetes, hogy ezelőtt három évvel milyen súlyos bírálat tárgyát képezte, hogy az addig elmúlt 18 éves kisebbségi sors első éveiben két középiskola fenn-tartása mellett a közalap évi zárszámadásait sokszor egy milliót jóval meghaladó veszteséggel kellett zárni. Az utóbbi három évet megelőző években ez az évi veszteség csaknem egészen elenyészett, sőt volt év, amidőn a zárszámadás veszteség nélkül zárult.

Hasonlóan emlékezetes marad, hogy az 1938 évi októberi főtanács alkalmával az elnöklő főgondnok bejelentette, hogy: „egyházunk gazdasági ütőerén akarja tartani kezét.“

És mit hozott nekünk ez a kijelentés?

A Bors alapítványról nem beszélek, hiszen az elnöklő főgondnok azt mindig lebecsülte. Pedig ott legalább tíz milliót kapott az egyház. Ezzel szemben az elnöklő főgondnok nem egy százalékát, hanem nul egész egy tized százalékát sem adta az egyháznak. De hát az ilyenszerű lebecsülés egyéniség kérdése.

A közalapról és egyéb alapokról azonban beszélek. A főgondnoki kijelentés a főtanácsosok részére megnyugvást hozott és egy figyelmeztetést, hogy a vagyoni dolgok rendben vannak, tehát azokba lehetőleg beavatkozni nem kell. Viszont hozott egyházunkra olyan súlyos következményeket, amihez hasonlót az elmúlt 20 év alatt soha-soha elkönyvelni nem kellett.

Vegyük pl. a jószágfelügyelőséget. Régebb a fenn-tartása belekerült évi mintegy 40.000 lejbe. A mozgalomban résztvettek ezt az összeget soknak találták. Félreérthetetlenül elköteleztük magunkat, hogy anyagiakban minden téren megtakarítást fogunk megvalósítani. Épp ezért helytelenítettem annak idején, hogy jfgi elnöknek vidéki tanácsos választassék. Akik jelen voltak, azoknak emlékezniük kell. Nem használt. Ennek dacára harmonikus munkára törekedtem. A jfgi elnök heten-

Magyar Általános Hitelbank

fiókjai:

Braşov,

Timişoara,

Oradea.

ként egy, vagy másfél napot Kolozsvárt töltött. Ez alatt aláírta az előre elkészített jelentéseket és javaslatokat. Arról természetesen nem esett szó, hogy azokat ki állította össze. Ugyanis a jószágfelügyelőség egy bizottság, amelynek volt és van alelnöke és titkára. Másfél nap elegendő volt az elnöknek az ügyek megismerésére, hogy azután tanácson kívül az alelnök ellen „titokban és bizalmasan“, különösen nyári körutjain, a tanácsosok között izgasson. Azok pedig nem vetettek számot jóhiszeműségükben azzal, hogy ami tulságosan bizalmas, az valószínűleg nem igaz.

A jószágfelügyelőségi elnökségnek az átvétele az addigi évi 40.000 lejjele szemben belekerült évente most már közel 200.000 lejbe, plusz azok a károk, amelyek csupán a Bors hagyaték körül a milliót kétségtelenül meghaladják.

Hogy a jószágfelügyelőség elnöke a jfsg fönntartásának ezen közel évi 200.000 lejbe kerülése ellenében, a Bors alapítványi vagyontól és a már elmondottaktól eltekintve, mit hozott az egyháznak, arra vegyünk példának egy másik esetet.

1938 április 14.-én és következő napjain Bukarestben voltam. 14.-én telefonon kivantam föl az egyházat és figyelmeztettem, hogy a jószágfelügyelőség által a bérlőkkel kötött megállapodás szerint és tekintettel a tanácsi határozatra legkésőbb 15.-én jószágfelügyelőség közölni tartozik a bérlőkkel, hogy az egyház a Kossuth u. 6-8-10 sz. a. helyiségekre a bérszerződéseket nem hosszabbítja meg, mert ellenkező esetben azok meghosszabbítottaknak tekintendők. Midőn Bukarestből hazazérkeztem, meglepetéssel értesültem, hogy, bár ezen közléssel a jószágfelügyelőség volt megbízva a tanács részéről s bár az elnök benn is volt és erre a figyelme föl lett hiva, az elnökség arról jelentést nem kapott, hogy vajjon kimentek-e vagy pedig nem ezen értesítések, viszont a jfsg elnök hazautazott. Mielőtt a bérlők a mulasztásra és ebből eredő jogaikra ébredtek volna, bizonyos áldozatok árán legtöbbjével kigyeztem. Egyik bérlővel perbe jutottunk s a pert az említett értesítés kiküldésének elmulasztása miatt elveszítettük, ami az Egyháznak mintegy 70.000 lejébe került volna, amely összeget azonban sikerült a Sorára háritanom. Ma azonban még egy per folyamatban van, mely később indult és joggal kérdezi bármelyik egyházi tanácsos: ki fizette meg a többi bérlő kártérítési követelését, és ki fizeti meg ezen pert, ha elvesz? Ime egyik példa.

Az építkezésbe való befektetés céljából a tanács

elhatározta a ladamos-alamori birtok eladását, s a határozat végrehajtásával a jószágfelügyelőséget bizta meg. A meghirdetés megtörtént. Érdeklődők is jelentkeztek. Azok azonban a jószágfelügyelőség választását heteken keresztül nélkülözték. 1939 január havában ismételten sürgettem a tárgyalások föl vételét az érdeklődőkkel. Az elnök ismételt válasza az volt, hogy erre neki nincs ideje. (Miért? mert a jogtanácsos akart építeni.) A püspök urnál, aki szintén csaknem hetenként sürgette az ügy előbbrevitelét, kértem a tárgyalások föl vételével mást megbízni: jfsg titkárt, számvevőt, pénztárost, és magam is készséggel vállalkoztam. A főjegyző azonban, dacára egy egészséges más megoldás hiányának, a püspöki és jogtanácsosi véleménnyel ellentétes álláspontot foglalt el és meg kellett elégedni egy levélnek a kiküldésével. Az eladás huzódott. 1938 november, majd 1939 január helyett áprilisban történt a birtok eladása, mikor a gyakorlatok miatt az eladás már igen megnehezedett. A vevők ugyanazok voltak, akik 1938-ban érdeklődtek.

Az eladás alkalmával a tanács olyan határozatot hozott, mely szerint, ha azt ajánlattevők bizonyos határ időn belül nem teljesítik, a határozat eo ipso hatályát veszti s az eladás meg nem történtnek tekintetik. Én gyakorlaton voltam, azonban dacára, hogy két jelöltem nem volt behiva, irodám még ideiglenes szerződés készítésére sem kapott föl hívást. A tanács által kitűzött határidő pedig még azelőtt lejárt, mielőtt a miniszteriumba az elővételi jogra vonatkozó előterjesztés és az elővételtől való lemondás megtörténhetett volna. A vevőknek bánatpénzt sem kellett letenniük, szerződést sem kellett aláírniok, és így természetesen nem is fizettek.

A jószágfelügyelőség elnöke a köri közgyűléseket járta, hogy jövőre való megválasztását és kiválasztásmat biztosítsa. Ezalatt a vevőkkel, akiktől érvényesíthető kötelező okmány rendelkezésre nem állt, hosszas és kínos tárgyalások után sikerült július havában az eladási árnak egy részletét bevételeznem. Szerződés hiányában a tárgyalások rendjén tulságosan gyenge félnek kényszerültünk bizonyulni. Ezért kellett „művelhetetlen“ terület címén a tanácsnak is a vételárból engedményt tennie, hogy legalább a vételár egy részét per utján hajtottam be és fizettem be az egyházi pénztárba.

Bármelyik tanácsos, vagy unitárius joggal kérdezheti, akinek közvagyonát így kezelik, hogy: vajjon 1938 november havában, vagy 1939 január havában nem lett volna-e magasabb ár elérhető a nyugalmi állapotban, mint a gyakorlatok idején, nem lett volna-e az építkezés már 1939 tavaszán folytatható és ha mindez nem történt így, amint a tanács elhatározta s amint azt a püspök ur és a volt jogtanácsos állandóan sürgette, vajjon a bekövetkezett felbecsülhetetlen károkért kit terhel a felelősség? S ha valakit a felelősség terhel, ezen felelősséget sohasem kell egyházkormányzatunk mai fölfogása szerint beváltani?

Vagy csak például említem meg: a tordai gimnáziumért az ajánlat még 1938 nyarán beérkezett. A

Kalap üzlet Weiss M. ucca 33. szám alatt.

Férfi kalapok és sapkák

a legjobb anyagból a legújabb divat után kaphatók! Kalap tisztítást, formálást és festést a legújabb divat után vállalom. A n. é. közönség szíves pártfogását kéri

Csiszár Béla.

püspök ur minden héten sürgette a tanács elé való terjesztését. A jogi elnök magán részvénytársaságot akart létrehozni a megvételére, amelynek saját szavai szerint egyik tagja ő lett volna. A tordai egyházközség tette az említett ajánlatot és a tanácsban képviselői nyomatékosan rámutattak, hogy ha az adás-vétel létrejöhet, a vételárat rövid időn belül készpénzben befizetik. Az elnök törekvései miatt azonban az eladás állandóan húzódott hónapról hónapra. Később az ingatlan ugyanazon ajánlattevőnek az eredeti ajánlati áron lett eladva, a vételárat azonban a vétel elhúzódása miatt már kifizetni egy összegben nem tudta.

Az egyház pedig Kolozsvárt az építkezést úgy, amint a vállalkozókkal kötött szerződés és eredeti program szolgált, 1939 tavaszán tovább folytatni nem tudta, viszont az anyag árak állandóan emelkedtek és ennek következményeit az egyház viselte.

Kit terhel ezekért a felelősség? És hol volt az a főgondnoki kéz, amely 1938 októberben már egyházunk gazdasági útőerén tartotta kezét?

Erre a kérdésre megjegyzés nélkül egy másik példát említek meg.

1939 február 25-én püspök ur telefonon ismételt arra kérte és nyomatékosan kérte az elnöklő főgondnokot, hogy mivel neki el kell utaznia, jöjjön be és jogtanácsossal együtt a Bors hagyatéka szerezzenek egyik banktól másfél millió lej kölcsönt, amelyből a hagyatéka tartozása az egyháznak megtérül s amiből viszont az építkezés folytatható lesz. A bejövetelet a püspök ur már hétfőre, azaz 27-re kérte, az elnöklő főgondnok azonban erre a napra nem, de 1-re, azaz szerdára föltétlenül megígérte. A püspök ur nyugodtan elutazott, hogy mindent rendben hagyott hátra. Az elnöklő főgondnok pedig egyáltalán nem jött be, hanem pár soros levélben jogi formulákat keresve megállapította, hogy: sem a szindi, sem a csányi birtokra, bár az egyház nevére be lett kebeleztve, véleménye szerint nem folyósít a bank kölcsönt. Miután a püspök ur hazaérkezett, ismételt megkérte az elnöklő főgondnokot, de ekkor sem jött be. Érdekes azonban megjegyezni, hogy ebben az időben, sőt már azelőtt, Tordán gyakran lehetett hallani, hogy a „jogtanácsos az építkezésbe belebukik“ (pedig nem a jogtanácsos, hanem az egyház épített.) Azután a püspök urral együttesen jártunk el illetékes helyeken, azonban az időközben bekövetkezett nemzetközi állapotok miatt — nem pedig jogi formulák miatt, amit az elnöklő főgondnok fölhozott, — kölcsönt a bankok akkor már nem folyósítottak. Ezek a nem folyósítási indokok azonban nem forogtak fenn február havában. Így jelentkezett tehát az 1938 októberi főgondnoki kijelentés 1939 február havában. Ítélje meg az olvasó, hogy a főgondnok teljesített-e kötelességét, vagy beváltotta-e ígértét? Ez az ígértbeváltás pedig még pénzébe sem került volna, viszont az egyháznak jelentős összegeket s mindenestre legalább pár százezer lejt lehetett volna megtagarítani, és ez semmi egyebet nem kívánt, mint a kötelességét beváltását.

Vagy egy másik példája a főgondnoki kötelességteljesítésnek. Amint emlékeztet, annak idején az E. K. Tanács tagjai azért lettek jórészt az Aranyoskörből választva, mert a többi körök távolosnak Kolozsvártól, viszont az egyháznak nincsen módjában utiköltséget téríteni. A tanács, valahányszor az utiköltségek térítésének kérdése fölmerült, azt megtagadta, és fedezet hiányában joggal.

Ezzel szemben viszont azt kérdezem és kérdezheti bármelyik egyházi tanácsos, hogy ha ez így van, akkor az elnöklő főgondnok miért utalt ki az aranyosköri tanácsosok részére autotaxi fuvarköltiséget? (Pl. 1938 június havában.) Az egyházi titkár természetesen a főgondnoki kiutalást kénytelen teljesíteni, de hol található a főgondnoknak ez a joga?

Az építkezés költségei összesen mintegy 15 millióra emelkednek. Mindamellett, ha akad tanácsos, aki megkérdezzé, hogy hová lettek a ladomo-alamori birtok kettő millió lej, az agrár kötvények cca hárommillióhétszázezer lej, a tordai házak másfél millió lej, a bányabükki és komjátszegi birtokok csaknem hétszázezer lej eladási árai, valamint a kölcsönvett öt millió lej, máshonnan vett fél millió lej, a betétekből kivett mintegy nyolcszázezer lej, a nyugdíjalaptól veit három millió, valamint az utóbb elvett egy millió lej, a Sorától jött mintegy egymillióháromszázezer lej, mindezekre a válasz az, hogy beépítettük. Ha pedig ezekhez hozzáadjuk, hogy az építésznek kb. 600,000 lejjel tartozik az egyház a szerződés betartása esetén, ezeknek összege 20 milliót tesz, a különbözet tehát mintegy ötmillió lej, amelyből a Sora első évi bére, csaknem egy millió lej tekintendő jövedelemnek, amit ha a befektetett tőkék egy évi mintegy félmillió lejnyi jövedelmével együtt kivonunk az öt millióból, még mindig csaknem négy millió veszteség jelentkezik a törzsvagyon terhére. Két évet alig meghaladó egyházkormányzatnak tehát addigi eredményekkel szemben számokban jelentkező vagyoni eredménye négy millió törzsvagyon veszteség. De ha három millió is volna, ha ehhez hozzáadjuk az évi minimális 4%-os jövedelmét is ezen három és félmilliónyi összegnek, ez évi további 140.000 lej veszteséget jelent ugyancsak a törzsvagyon terhére. Vagy ha az évi általános törzsvagyon veszteséget az eddigi mérleg alapján kettő vagy másfél millióban tételezzük föl, az esetben egyházunk összes közalapi vagyonát véve alapul, 15 év múlva a közalapnak nem lesz egyetlen lej értékű vagyona sem. (A Bors kölcsön legnagyobb része Bunból van fedezve.)

Az előnyösen ismert

„TELLMANN“-féle

szabó üzlet Baritju (Lópiac) u, 12. szám pontos kiszolgálás mellett mérsékelt áron minden e szakmába vágó munkát kifogástalanul végez.

De egyelőre nem folytatom tovább. Mindenesetre azonban ezek a megcáfolhatatlan számszerű adatok félreérthetetlenül azt igazolják, hogy mai egyházvezetőnk egyesei, akiknek nemcsak kijelentésekben, hanem ténylegesen egyházunk gazdasági útjainak tartaniuk kezüket, rövid két esztendő alatt képtelennek bizonyultak nemcsak arra, hogy egyházunkat erkölcsi és anyagi téren előbbre vigyék, hanem arra is, hogy azt, amit az előző egyházkormányzattól átvettek, megőrizzék, sőt egyházunk kétségtelenül a végzetes romlás útjaira jutott.

Költségvetési tételek megszavazása ellen, újabb kiadások emelése ellen foglaltam volt állást a tanácsban. Eredménytelen volt. A jószágfelügyelőség átszervezését kértem és javasoltam bármilyen elfogadható és célra vezető formában, hogy évi 200 000 lejt takarítson meg egyházunk. Amidőn a tanácsban nyomatékosan rámutattam indokaira, a válasz az volt: „a jogtanácsos mondjon le jogtanácsosi járandóságairól.” Rendben van, lemondok, de mondjon le ugyanakkor mindenik, ez volt a válaszom; mert annak idején 3000 lejről ugyanilyen indokok alapján csökkent fizetésem havi 2000 lejre, s ugyanakkor voltak, akik fizetésemelést kaptak. És ha tények ellen óvást emeltem, bekövetkezett a bosszu, a kiválasztásra való fölbujtás, ha pedig mások emeltek és emelnek óvást, azok is süket fülekre találtak. Nem folytatom tovább. Ez is rettenetes egyházunk tragikus életvalóságából.

Borzalmas állapot! Már-már a végzet útján rohan szerencsétlen egyházunk. A bírálókat már mitsem használ, sőt, még mindig előfordul, hogy megduplázzák a fizetést. És e sok rettentő szerencsétlenség után is vannak, akik ujjonganak és helyeselnek? Nem vetünk számot azzal, hogy gyermekeinknek, az utókornak ilyen menetelés mellett egyebet sem hagyunk, mint egyetlen jogát a szitkoknak, a megvetésnek, hogy mindezeket eltűrtük s megfosztottuk őket attól, amit az elődök hagytak ránk? Hová lett hát az ősök tisztelete és a gyermek-szeretet? Ma-holnap egy újabb birtokeladással, vagy egy ház eladással fogja majd csökkenteni egyházkormányzatunk a törzsvagyont! Hát erre adtunk mi jogokat egyes vezetőknek? Hiszen minden erő tőlünk ered. És mi mégis tűrjük pusztulásunkat? Hát ne essünk kétségbe egyházunk sorsa fölött? És nem szabad nekünk az ilyen vezetéssel szemben korlátokat szabnunk? Vagy hagyjunk föl a kétségbeeséssel?

Igen! A kétségbeeséssel föl kell hagyni. Mi okoztuk e bajokat és mi kell, hogy ezeknek véget vessünk! A mi és mindannyiunk joga, akik e műveleteknek okozói voltunk, az általunk adott jogot megvonni. Rajtunk mulik, hogy egyházunk éljen-e, avagy pusztuljon. A mi kötelességünk e megbomlott rendet helyreállítani és az egyházat kihúzni abból a hinárból, amibe egyeseink a tőlünk nyert jog alapján juttatták, visszaélve azzal a reménnyel és bizalommal, amit annyi jóhiszeműséggel beléjük helyeztünk.

Nem akarunk külső erőkhöz fordulni, mert mi magunk kell megoldjuk a kérdéseket, akár vettünk részt mozgalmakban, akár nem vettünk. Hiszen közalapunk

nyugdíjintézetünket is már-már magával rántja s nem várhatjuk be az özvegyek és árvák jajsikolyait.

Ennek a magyar unitárius egyháznak, a hitszabadság egyházának nemzetünk történetében jövője kell, hogy legyen és mi e jövőt meg kell, hogy mentjük! E mentésben nem az a kérdés lelkes vagy-e avagy világi, vettél-e részt a mozgalomban, vagy nem vettél, tagja vagy-e a főtanácsnak, avagy nem, volt valakivel egyházi életben nézeteltérése avagy nem volt, itt minden kérdésnek el kell némulnia és csak egy cél lebeghet szemünk előtt: megmenteni a jövőnek, az utókornak, minden magyar unitárius lélek ivadékainak azt, amivel ma még rendelkezünk. Ez az egy cél vezethet minden magyar unitáriust. Ezt az egy célt kell maguk elé tűzzék a körök közgyűlések, az egyháznak eme szélesebb képviselői rétege és félretéve minden apró kérdést, létünk vagy nem létünk problémája kell képezze nappali és éjjeli egyházigondunkat egyaránt! Nem akarunk egyházi életünkben sem erkölcsi, sem anyagi téren további gyötrelmeket és fájdalmakat elszenvedni, nem akarunk döntőbírói szerepet sem vinni, egyházunkat kell megmentenünk! Ha pedig ennek a műnek a megvalósítására képtelennek bizonyultak vezetőink egyesei, sőt e lejtőre juttatták egyházunkat, ha főgondnok, vagy főgondnokok e tisztségek betöltésére alkalmatlannak bizonyultak, s nem voltak képesek végzetes bajokat egyházunkról elhárítani, kötelességüknek kell tekintsék, hogy helyeiket minden várakozás nélkül az egyház egyetemének rendelkezésére bocsássák, s ha vezetői minőségben helyeiket megállni nem tudták, akkor vállalják a közkatona szerepét. E végzetes pillanatokban vége kell, hogy legyen az illemnek, a sértődöttségnek, az egyéni karrierkérdésének, a bírálatnak és bíráskodásnak, s egyházunk fejével az élen, az egyház megmentése lehet egyedüli cél! Ezek már nem személyi kérdések, nem is szervezeti kérdés, annál kevésbé jogi, vagy pénzügyi, ez már az egyház létproblémája. Itt nem képezheti vita tárgyát, hogy joggal foglalkoznak-e a körök közgyűlései ily rettentően súlyos kérdéssel, mint ahogy a vizbefulótól nem lehet kérdezni, melyik uszó gerendán keresztül mentted meg életedet. Egyházunk legfőbb joga: 74.000 magyar unitárius léleknek hitéletéhez való joga. Ezt sem írott, sem íratlan törvény el nem vitathatja. Erre a jogra alapítok én és erre a jogra kell alapítson minden becsületes és önzetlen magyar unitárius lélek de e hitélethez való jogunkból eredő kötelességének kell érezze minden vezető, aki képtelennek bizonyult vezéri szerepet betölteni, helyét haladéktalanul elhagyni, mert hitéletünkhöz való jogainkat gyakorolni akarjuk. Ezt tőlünk elvonni, ezt megbénítani, ennek biztonságát ily végzetesen veszélyeztetni el nem tűrhetjük.

Én hiszek a martíromsággal létesült magyar unitárius egyház újjáébredésében.

Dr. Fazakas János.

*) E cikkben foglaltakért a szerzőt terheli a felelősség. Szívesen vesszük, ha az egyházi helyzetre vonatkozólag munkatársaink nemcsak kritikát gyakorolnak, hanem a bajok megoldására útakat is mutatnak. Szerk.

IRODALOM.

A keresztény élet kapujában.

Kelemen Imre keresztelési beszédkötetete.

„Nem gyönyörködtetni, hanem tanítani, gondolkozóba ejteni, tette serkenteni akartam“, jelenti ki Kelemen Imre oklándi lelkész afia 15 keresztelési beszédet tartalmazó nemrégben megjelent könyvének előszavában.

Egy főgondolat vonul végig vezérfonalként az egész könyvön, amit szerző Gárdonyi Gézának egy nagyszerű mondatával fejez ki: „Akinak nyaka körül még sohasem fonódott gyermekének keze. akit még sohasem szólított gyermeki ajak így: édesanyám, édesapám, annak élete bármilyen luxusvonaton halad is, csak alagútban halad“.

A beszédek mindegyike nemes szellemben, kitűnő gyakorlati érzékkel és közvetlen egyszerű hangon íródott. Szerző érvekkel igyekszik meggyőzni a szülőket, keresztszülőket és a keresztelési szertartáson résztvevő templomi gyülekezetet arról, hogy a keresztény család igazi disze a gyermek.

A beszédek főbb gondolatai ezek: a gyermek nem büntetés, nem átok, hanem Isten ajándéka, áldása, az egymást szerető szívek Istenhez küldött imádságára érkező mennyei válasz. Jelszónk csak ez lehet: minél több gyermeket! A gyermekek számának pusztán növelésével azonban még nem tettünk eleget fajunk és egyházunk iránti kötelességeinknek; a mennyiségben számottevő gyermekeket minőségben is számottevőkké kell tennünk.

A fiatalok mostanában igen gyakran tehernek tartják a gyermeket, aki szabadságukban korlátozza őket; öreg korában azonban, magára maradván, fájdalmasan, de túl későn döbben rá a gyermek nélkül maradt szülő, hogy milyen végzetesen tévedett, amikor önző okokból a gyermek ellen foglalt állást.

Jönnie kell a gyermeknek, hogy a családban ne csak múlt és jelen, de jövő is legyen. A jövőt gyermekeink képviselik.

Amikor egy gyermeket megkeresztelünk, eljegyezzük őt a keresztény élet számára. Kitarjuk előtte a keresztény élet kapuját. A szülők vannak elsősorban arra hivatva, hogy azon az úton, mely gyermekeik előtt megnyílt, vezessék a jövő reménységeit egészen addig, amíg azok önállóan, önmaguktól is biztos léptekkel járni tudnak. A szülők feladata és felelőssége elsősorban, hogy úgy vezessék, tanítsák és szeressék gyermekeiket, hogy azok felnőtt korukban életükkel és cselekedeteikkel bizonyítsák be, hogy valóban keresztények.

Egyházi irodalmunk keresztelési beszédekben meglehetősen szegény. Már ezért is örömmel kell üdvözlönnünk Kelemen Imre afia nemes vállalkozását. Ez a fentkölt keresztényi gondolkozással megírt könyv egy egyházáért, fajáért öntudatosan, felelősségének teljes tuda-

tában dolgozó lelkész nagyszerű munkásságáról tesz tanubizonyosságot. Kívánatos lenne, hogy ezek a gazdag szellemi táplálékot nyújtó és öntudatosítani tudó beszédek a hivek minél szélesebb rétegeihez eljussanak. A könyv ára 50 Lei. Kapható szerzőnél az oklándi lelkészi hivatalban.

Dr. Kovács Lajos.

Unitárius történelem. Ezen a címen 3 lejes olcsó áron népszerű füzet sorozat indult meg Dr. Fikker János teol. dékán szerkesztésében. Eddig három füzet jelent meg. Az első „Hogyan lett Dávid Ferenc unitárinssá?“ címen Ekárt Andor cshétfalvi lelkész írta. A második füzet szerzője Ürmösi József püspöki titkár. Címe: „Dávid Ferenc védelmezi hitét“. A 3-ik „János Zsigmond, az unitárius fejedelem“ címen P. Szentmártoni Kálmán munkája. Élvezetes, hiterősítő olvasmányok, melyekre felhívjuk a figyelmet. A vállalkozás célja az unitárius egyház kiválóbb embereiről és a nevezetesebb egyháztörténeti mozzanatokról ismertetést, tájékoztatást adni. Kapható Kolozsvárt a Teológia Akadémián.

A lélek problémája. Simén Dániel teol. taaár 30 oldalra terjedő tanulmánya. A füzetnek több mint felét a Bevezetés foglalja el. Azután a lélek létezésének problémája, a lélek meghatározása, a lélek és örökélet kérdése következik. Aki szereti az elvont kérdéseket, haszonnal olvashatja a tanulmányt. Ára 15 lej. Kapható a szerzőnél.

Dr. Csiki Gábor: Gondolatok a hit világából. Dr. Csiki Gábor missziói lelkész első könyve „Hiszek egy Istenben“ címen jelent meg, melyben szerző az unitárius hitfelfogás főbb tételeit fejtegeti népszerű, érthető nyelven s mégis tartalmasan. Második könyve is hasonló gondolatkörben mozog s igen élvezetes és tanulságos olvasmány. A könyv két részre oszlik. Az első rész hittani kérdésekkel foglalkozik és a következő fejezeteket foglalja magában: Isten. Jézus. Szentlélek. Biblia. Ima. Bűn-bűnbocsánat. Üdvösség. Örök élet. A második rész 7 rádiómonddott egyházi beszédet tartalmaz. A kiváló szerző igen hasznos munkát végzett, midőn könyvét kiadta. Az unitárius egyházi irodalomnak értékes darabja. Az unitárius ember, ha hitfelfogásában tisztán látni és megerősödni akar; a nem unitárius, ha az unitárius gondolkozásról tájékozódást akar szerezni, hasznosan forgathatja ezt a 193 oldalra terjedő szép kiállítású és tartalmas könyvet. Kapható Kolozsvárt az Unitárius Kollegiumban az Iratterjesztőnél.

S Z E M L E.

Pap Mózes halála.

Pap Mózes, a székelykeresztúri unitárius főgimnázium nyug tanára, tb igazgató május hó 28-án rövid szenvedés után 74-éves korában elhunyt. Közel 50 esztendőn át állott a főgimnázium szolgálatában mint tanár, hosszabb időn át igazgató. Nagy része volt abban, hogy a főgimnázium új, impozáns épülete jelenlegi helyére került. Igazgatósága a legnehezebb időre esett. A világháboru miatt védenie kellett az új intézetet a katonai beszállásolástól s az azzal járó rongálástól. Megvédte. — Ezelőtt mintegy 10 évvel az egyház a keresztúri főgimnáziumot alsó tagozatra építette le. Az ő javaslata volt a felső tagozatnak társadalmi úton való fenntartása, míg az egyház évek múlva azt újból vállalta. Az iskolán kívül a népért élő ember volt. Fáradhatatlan. Soha egy pillanatig sem pihenő. Csalódások és gazdasági bajok nem csüggesztették el. Szép családján kívül emléke a főgimnázium történetében és a székely nép szívében megmarad és élni fog.

Göncz Mihály.

Nyug. lelkész 73 éves korában június 19-én meghalt. Eleinte Lókodban volt lelkész. A mostani lelkészilakot a saját tervei szerint ő építette. Később Szentivánlaborfalvának lett a lelkésze, ahol közel négyévtizedig szolgált. Buzgó lelkipásztor és baráti érzésű ember volt. Emléke legyen áldott!

A kolozsvári Unitárius Nőszövetség alkotása. Jóleső örömmel jegyezzük fel, hogy a kolozsvári Unitárius Nőszövetség megvalósította régi vágyát: a saját költségén vásárolt telken az u. n. Irisz telepen aggmenházat létesített, egyelőre csak nők részére. Áldásos munkáját továbbfolytatja férfiak részére is. A jelenlegi aggmenházba 60 éven felüli korban levő nőket vesz fel részint ingyenesen, részint olyanokat, akiknek némi vagyonuk van, de abból nem tudnak megélni és magukra vannak hagyva. Bővebb felvilágosítást a lelkészi hivatalokban lehet kapni. Nem találunk eléggé méltató szavakat, melyekkel a kolozsvári Unitárius Nőszövetség kezdeményező munkáját méltóképpen dicsérhetnők.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Braşov, Str. De. Babeş No. 1, hova a lappal kapcsolatban minden megkeresés, közlemény és pénzüsszeg küldendő. A lapba szánt minden cikk vagy egyéb közlemény a hónap 5-ig a Szerkesztőségben kell, hogy legyen.

Magyarországon az előfizetési összeg az „Unitárius Irattársaság”-hoz juttatandó: Budapest, V. Koháry uca 4 sz.

Huzavona. A május 16 án megtartott E. K. Tanácsülés határozatairól egyik egyházi lapban kiadott ismertetés 14 pontja alatt azt olvassuk, hogy a jószágfelügyelőségi elnök lemondását nem fogadja el a Tanács, mert a vizsgálat nem nyert befejezést s így az ügyet Főtanácsig felfüggeszti. A vizsgálat azonban már régen befejezést nyert, azáltal, hogy a Főtanács által kiküldött 6-os bizottság még január hóban megállapította az összes tényköörülményeket és a jószágfelügyelőségi elnök ellen felsorakoztatott vádakot 24 oldalas jegyzőkönyvben beigazoltaknak ismerte el, amely vizsgálati eredmény alapján mondott tulajdonképen a jfgi elnök. A lemondás tárgyalását a védőbeszéd alapján egyik gyülestről a másikra tolták ki hónapokon keresztül, anélkül, hogy újabb vizsgálatot a tulajdonképeni egyedül törvényszerű fegyelmi vizsgálatot elrendelték volna és most egyszerűen megállapítja a Tanács, hogy a vizsgálat nincsen befejezve. Vajjon milyen vizsgálatra vár a Tanács? Hisz a 6-os bizottság vizsgálati eredménye már január óta eléje van terjesztve. Ez a huzavona eljárás és kimagyarázkodás is elárulja azt a terrort, ami már a Főtanács alkalmával bebizonyosodott, mikor a hasonló céllal korábban kiküldött bizottság elnöke bejelentette, hogy a jószágfelügyelőség elnökének terrorja lehetetlenné tette a vizsgálatot, dacára annak, hogy a püspök ur is többször szigoruan felszólította a számadások beadására, ő azonban önhatalmulag szembeszállva megtiltotta a kezelőnek, hogy az iratokat a vizsgálóbizottság rendelkezésére bocsássa. (Ugyanis szükségesnek tartották azoknak gyors átdolgozását.) Tehát nyilvánvaló jelen esetben is, hogy egy terroruralom teszi lehetetlenné a szervezeti szabályzatban lefektetett törvényes és alkotmányos egyházkormányzást. Sz.

„Ősszel egy darucsapatot a legöregebbik vezérle. Halak, de folyvást halada az ék, s az ifjabbak békétlenkedni kezdének a tunya késedelmen. Eressz engem az ék élére bátya, így szól végre a legtüzesebb köztük, tél vége vet így haladva haza. Átveszi a kormányt, s villám sebességgel hasit előre az utazó csoport. de kevés idő múlva lihegni kezd az ifju kormányos, tüze lankadni s tikkadó melle fulladozni kezd. Vedd vissza kedves bátya a vezérlést — így rimánkodik, bocsánatért eskedelve. — Csak friss, tüzes tette való az a hosszas kitérés munka kormányán pedig tanácsot öcs Fáy Andrásról.”

W. Szegő.
Dr. vitész Zsoltó Gyula
törvénykezési tanácsnok

Budapest.

Muzsaria VIII. illői n. 66 b

